

**Vấn đề liên chính học thuật khi sử dụng AI  
trong nghiên cứu khoa học pháp lý:  
Bước đầu tìm hiểu, trải nghiệm và phân tích**

Vũ Công Giao

# Nội dung

- 1. Khái quát**
- 2. Trách nhiệm của người nghiên cứu trong việc tự bảo đảm liên chính học thuật khi sử dụng AI**
- 3. Kiểm tra, đánh giá tính liên chính học thuật của những công trình nghiên cứu sử dụng AI**
- 4. Một số nhận định, gợi ý**

# Khái quát

# Trí tuệ nhân tạo là gì?

- Trí tuệ nhân tạo (Artificial Intelligence - AI): Một lĩnh vực thuộc khoa học máy tính, tập trung vào việc tạo ra các hệ thống máy móc có khả năng thực hiện các nhiệm vụ đòi hỏi trí thông minh của con người như học tập, lý luận, nhận thức và ra quyết định.
- AI là sự mô phỏng quá trình tư duy của con người bởi hệ thống máy tính, thông qua việc xử lý và phân tích một lượng lớn dữ liệu để đưa ra quyết định nhanh chóng, chính xác và hiệu quả hơn.

# AI đang thay đổi luật học như thế nào?

## **Chat GPT trả lời:**

- *“Trí tuệ nhân tạo (AI) đang viết lại tương lai của ngành luật. Trong một thế giới ngày càng phức tạp, AI đã trở thành đối tác chiến lược không thể thiếu của giới luật gia.”*
- *“Hàng triệu tài liệu pháp lý được phân tích chỉ trong vài giây...AI có khả năng phát hiện sai sót và rủi ro pháp lý mà mắt thường khó thấy, giúp luật sư tiết kiệm thời gian và nâng cao chất lượng tư vấn. Những trợ lý luật ảo, chatbot luật pháp hỗ trợ tư vấn 24/7, đang thay đổi căn bản cách tiếp cận dịch vụ pháp lý của khách hàng. Các tòa án tại nhiều quốc gia bắt đầu áp dụng AI để dự đoán án lệ, nâng cao tính thống nhất và minh bạch trong các phán quyết”.*

# AI hỗ trợ hoạt động nghiên cứu khoa học pháp lý như thế nào?

- Tìm kiếm, tổng hợp, phân tích, đánh giá tài liệu (tổng quan tình hình nghiên cứu).
- Gợi ý chủ đề, cách tiếp cận, cấu trúc và phương pháp nghiên cứu
- Hỗ trợ viết, chỉnh sửa, củng cố nội dung
- Dịch thuật, chuyển đổi dạng thức trích dẫn, thiết lập danh mục tài liệu tham khảo.
- Kiểm tra, đánh giá nguồn tài liệu tham khảo, sự trùng lặp (khả năng sao chép), và việc sử dụng công cụ hỗ trợ (bao gồm AI).

# Các chatbot AI (Nguồn: Chat GPT)

- 5 chatbot AI phổ biến (sử dụng nhiều nhất): (1). Meta AI; (2). **ChatGPT** (OpenAI); (3). Google Gemini; (4). Microsoft Copilot (Bing Chat); (5). **Claude** AI (Anthropic) (*DeepSeek?*)
- 5 chatbot AI tốt nhất cho nghiên cứu khoa học: (1) **ChatGPT**, (2) **Claude** 3 - thích hợp cho việc xây dựng nội dung học thuật, phân tích sâu rộng; (3) Perplexity AI và (4) Elicit - phù hợp để tìm kiếm, trích dẫn nhanh các tài liệu nghiên cứu cụ thể; (5) Scite Assistant - hữu ích trong việc đánh giá chất lượng và độ tin cậy các nguồn trích dẫn khoa học.

# Các chatbot AI trong luật học

## (chủ yếu ở Mỹ - Nguồn: Chat GPT)

| Chatbot AI         | Ưu điểm chính                                      | Loại dữ liệu pháp lý chính        | Mức độ phù hợp với Việt Nam |
|--------------------|----------------------------------------------------|-----------------------------------|-----------------------------|
| ChatGPT            | Phân tích sâu, hỗ trợ viết luận                    | Tài liệu tổng hợp đa ngành        | Cao (đa ngôn ngữ)           |
| Lexis+ AI          | Tra cứu chi tiết án lệ và văn bản pháp lý          | Án lệ, quy định pháp luật quốc tế | Trung bình                  |
| Westlaw Edge AI    | Dự báo pháp lý, nghiên cứu án lệ                   | Án lệ Mỹ, châu Âu, quốc tế        | Thấp                        |
| ROSS Intelligence  | Phân tích án lệ và nghiên cứu lý luận pháp lý      | Án lệ Mỹ, học thuyết luật         | Trung bình                  |
| Casetext CoCounsel | Soạn thảo văn bản pháp lý, kiểm định logic pháp lý | Án lệ, văn bản luật Hoa Kỳ        | Thấp                        |



# Có những thách thức gì khi sử dụng AI trong nghiên cứu khoa học nói chung?

- *Tính chính xác, độ tin cậy*: Không phải câu trả lời/phân tích/đánh giá... nào của AI cũng đúng (do dữ liệu sai/thiếu/định kiến, hoặc tự tạo thông tin không có thật)
- *Khó kiểm chứng (Black box)*: Không diễn giải cách thức đưa ra kết quả, gây khó khăn trong việc thẩm định kết quả nghiên cứu.
- ***Vĩ phạm liên chính học thuật*** (sử dụng kiến thức của tác giả khác mà không trích dẫn; trích dẫn không chính xác, nguy tạo trích dẫn; vấn đề quyền về dữ liệu cá nhân..).

Có những thách thức đặc thù gì khi sử dụng AI trong nghiên cứu khoa học pháp lý?

- Hạn chế trong việc hiểu ngữ nghĩa pháp lý
- Hạn chế trong việc phân tích luật học chuyên sâu
- Thiếu hệ thống dữ liệu pháp lý chuẩn hóa đầy đủ

**Trách nhiệm của người nghiên cứu  
trong việc tự bảo đảm liên chính  
học thuật khi sử dụng AI**

# Một số chuẩn mực cơ bản cấu thành liêm chính học thuật

- **Trích dẫn tài liệu tham khảo đầy đủ, đúng quy định; bảo đảm tính xác thực của tài liệu tham khảo**
  - Ghi nhận đầy đủ, chính xác mọi nguồn tham khảo; không sao chép (bao gồm tự sao chép), không ngụy tạo; không chỉnh sửa làm sai lệch.
  - Dữ liệu phải có nguồn gốc rõ ràng, có thể kiểm chứng.
- **Minh bạch trong phương pháp nghiên cứu**
  - Trình bày rõ phương pháp, phạm vi, giới hạn nghiên cứu.
  - **Công khai việc sử dụng công cụ hỗ trợ (bao gồm AI)**
- **Đạo đức học thuật**
  - Ghi nhận đúng mức đóng góp; không gán tên, không loại bỏ tác giả trái quy định.
  - **Giữ bí mật dữ liệu cá nhân, dữ liệu nhạy cảm; sử dụng dữ liệu đúng mục đích đã công bố**

# Một số quy tắc chung cần tuân thủ để bảo đảm liêm chính học thuật khi ứng dụng AI

- Nguyên tắc chung: Trách nhiệm học thuật thuộc về con người
- Minh bạch, trung thực về việc sử dụng AI
- Bảo vệ quyền riêng tư và dữ liệu cá nhân.
- Kiểm chứng thông tin.

# Nguyên tắc chung: Trách nhiệm học thuật thuộc về con người

1. AI không được ghi là tác giả hoặc đồng tác giả
2. Sai sót do AI gây ra vẫn là sai sót của người nghiên cứu (*không “đổ lỗi” cho AI*)
3. Việc sử dụng AI phải được kiểm soát, giám sát và phải công khai
4. Người nghiên cứu phải duy trì, thể hiện năng lực tư duy độc lập.

# **Minh bạch, trung thực về việc sử dụng AI (1)**

## **Bắt buộc công khai khi sử dụng AI để:**

- Dự thảo nội dung.
- Hỗ trợ phân tích dữ liệu, tạo trích dẫn, bảng biểu, mô hình..

## **Nên công khai khi sử dụng AI để:**

- Gợi ý dàn ý, cấu trúc.
- Hỗ trợ hệ thống hóa, tóm tắt tài liệu;
- Diễn đạt lại (paraphrase) nội dung.

# **Minh bạch, trung thực về việc sử dụng AI (2)**

**Không cần tiết công khai khi chỉ sử dụng AI để:**

- Kiểm tra chính tả, ngữ pháp;
- Chỉnh sửa câu chữ về mặt kỹ thuật;
- Định dạng trích dẫn (APA, Chicago, Bluebook...);
- Hỗ trợ tìm từ khóa, gợi ý cách diễn đạt ý tưởng.



# **Minh bạch, trung thực về việc sử dụng AI (3)**

## **Nội dung công khai:**

- Công cụ AI (AI chatbot) nào được sử dụng.
- Mục đích sử dụng (viết, tóm tắt, hỗ trợ phân tích...);
- Giới hạn vai trò của AI.
- Khẳng định trách nhiệm của tác giả.

# Minh bạch, trung thực về việc sử dụng AI (4)

## Ví dụ

- Trong quá trình thực hiện bài viết, tác giả có sử dụng Chat GPT (phiên bản 5.2) trong việc tìm kiếm, phân tích, kiểm tra một số tài liệu tham khảo, dữ liệu thực tế, cũng như thiết kế các bảng tổng hợp. Tuy nhiên, ý tưởng, cấu trúc, lập luận, đánh giá, phân tích và quan điểm học thuật cốt lõi trong bài viết là do tác giả đề xuất, xây dựng, chỉnh lý, kiểm chứng và chịu trách nhiệm về mặt chuyên môn.

# **Minh bạch, trung thực về việc sử dụng AI (5)**

## **Vấn đề thực tế:**

- Các nhà xuất bản, tạp chí, cơ sở học thuật trong, ngoài nước chưa có yêu cầu, quy định thống nhất về việc báo cáo sử dụng AI.
- Báo cáo việc sử dụng AI hiện tại gây bối rối cho một số nhà xuất bản, tạp chí, cơ sở học thuật.
- Báo cáo việc sử dụng AI hiện tại khiến công trình nghiên cứu bị từ chối xuất bản, hoặc bị kéo dài thời gian bình duyệt.

# **Bảo vệ quyền riêng tư và dữ liệu cá nhân**

- Không đưa dữ liệu cá nhân hoặc dữ liệu nhạy cảm vào các hệ thống AI công khai;
- Mọi dữ liệu cá nhân được xử lý bằng AI cần phải được ẩn danh (mã hóa).
- Cụ thể:
  - Không nhập bản ghi phỏng vấn nguyên văn.
  - Không nhập hồ sơ cá nhân, hồ sơ pháp lý.
  - Không nhập dữ liệu điều tra gốc.

# **Công văn số 557 ngày 31/3/2025**

## **của Bộ KHCN**

### **2. Nguyên tắc trong cung cấp dữ liệu và sử dụng chatbot AI**

- Không chia sẻ lên chatbot AI bất kỳ dữ liệu, tài liệu nào thuộc danh mục bí mật Nhà nước, cũng như các thông tin nhạy cảm như thông tin cá nhân, tài liệu nội bộ hoặc dữ liệu có thể gây ảnh hưởng đến an ninh, tổ chức.
- Đảm bảo rằng dữ liệu hoặc thông tin cung cấp cho chatbot AI không đi ngược lại truyền thống lịch sử, văn hóa, đạo đức, địa lý, quan điểm chính trị, chủ quyền lãnh thổ, hoặc thuần phong mỹ tục của Việt Nam.
- Khi sử dụng chatbot AI, tránh tạo tài khoản sử dụng tên hoặc mật khẩu trùng với tài khoản công vụ (tài khoản email cơ quan, hệ thống nội bộ ...) để đảm bảo an toàn thông tin...

# Trích dẫn tài liệu tham khảo..(1)

- **[Rủi ro phổ biến] – AI có thể:**
  - Trích dẫn tài liệu không tồn tại (ngụy tạo tài liệu - hallucinated references)
  - Gán sai tiêu đề, tác giả, năm xuất bản của tài liệu.
  - “Trộn” nhiều công trình nghiên cứu (đôi khi của các khác nhau) vào một trích dẫn
  - Dẫn đúng tên tác phẩm, tác giả nhưng sai ý tưởng, nội dung hoặc sai trang.
- **Nguyên nhân gốc rễ:** AI không truy xuất trực tiếp các tài liệu gốc, mà tạo ra nội dung dựa trên việc ***dự đoán các chuỗi ngôn ngữ có xác suất xuất hiện cao trong ngữ cảnh nhất định.***

# Trích dẫn tài liệu tham khảo..(2)

## Ví dụ:

- Đặt câu hỏi cho AI: “Hãy giới thiệu một bài báo khoa học tiêu biểu phân tích khái niệm dignity trong luật nhân quyền quốc tế.”
- AI trả lời [ngụy tạo]: Dworkin, R. (2011). Dignity and Human Rights. *International Journal of Constitutional Law*, 9(1), 1–18.
- Lý do: Từ dữ liệu lớn, AI biết rằng Ronald Dworkin thường viết về dignity và về human rights, nên lắp ghép các yếu tố có xác suất cao nhất trong ngữ cảnh.

# Các bước tự kiểm tra nguồn tài liệu tham khảo do AI trích dẫn (1)

*Bước 1. Tìm tên tài liệu trên các cơ sở dữ liệu học thuật (Google Scholar, Scopus, Web of Science, HeinOnline, JSTOR, SSRN, thư viện điện tử của cơ sở đào tạo...) để xác định tài liệu là có thật.*

- *Có thể dùng các AI chatbot để hỗ trợ kiểm chứng danh mục tài liệu tham khảo, nhưng không thể và không được coi AI là công cụ kiểm chứng cuối cùng, kể cả khi sử dụng nhiều chatbot AI.*



# Các bước tự kiểm tra nguồn tài liệu tham khảo do AI trích dẫn (2)

## *Bước 2. Kiểm tra tính chính xác của thông tin về tài liệu*

- Ngay cả khi tài liệu có tồn tại, vẫn cần kiểm tra xem:
  - Tên tác giả (có đúng thứ tự, đúng chính tả..không)
  - Năm xuất bản
  - Tên tạp chí / nhà xuất bản
  - Tập (volume), số (issue), trang (pages)
  - DOI hoặc link chính thức.

# Các bước tự kiểm tra nguồn tài liệu tham khảo do AI trích dẫn (3)

## *Bước 3. Kiểm tra nội dung trích dẫn có đúng với nguồn gốc không*

- Mở trực tiếp tài liệu gốc
- Kiểm tra ngữ cảnh: AI có trích đúng tinh thần, lập luận.. của tác giả hay không.

*(Bước này mất thời gian nhất, thường bị bỏ qua, một cách vô tình hoặc cố ý)*

# Các bước tự kiểm tra nguồn tài liệu tham khảo do AI trích dẫn (4)

## *Bước 4. Kiểm tra độ tin cậy học thuật của nguồn*

- Tạp chí có phản biện (peer-reviewed) hay không? Có nằm trong danh mục uy tín (Scopus, WoS, DOAJ...) không? Có bị liệt kê trong các danh sách tạp chí săn mồi (predatory journals) không?
- Nhà xuất bản, tác giả có uy tín không?

*(Nếu không yêu cầu (prompt) rõ ràng, AI không phân biệt giữa nguồn uy tín và nguồn kém chất lượng)*

**Kiểm tra, đánh giá tính liên chính  
học thuật của những công trình  
nghiên cứu sử dụng AI**

# Nhu cầu, thái độ, chủ thể có trách nhiệm

- **Nhu cầu:** Cấp thiết, vì việc sử dụng AI hiện rất phổ biến và sẽ ngày càng phổ biến trong nghiên cứu, giảng dạy, học tập
- **Thái độ:** Nên cởi mở, chấp nhận, khoan dung, tử tế, bình tĩnh, từng bước tìm cách giải quyết những vấn đề nảy sinh.
- **Chủ thể có trách nhiệm:** Thầy, cô giáo; biên tập viên, người phản biện..

# Bản chất

- Kiểm tra, đánh giá tính liêm chính của các công trình nghiên cứu sử dụng AI không phải để nhằm *phát hiện việc “có dùng AI hay không”*, mà để *xác định liệu AI có được sử dụng một cách minh bạch, có kiểm soát, có trách nhiệm, tuân thủ các quy định về liêm chính học thuật hay không.*

# Các phương thức chủ yếu

- Dựa trên khai báo minh bạch của tác giả
- Đánh giá nội dung của công trình nghiên cứu
- Kiểm tra tính xác thực của nguồn tài liệu tham khảo

# Kiểm tra dựa trên khai báo của tác giả

- Cần phải có quy định về khai báo
- Kiểm tra nội dung khai báo
  - Công trình có nêu rõ việc sử dụng AI hay không?
  - Vai trò của AI có được mô tả cụ thể, đúng mức, đúng chỗ hay không?



# Đánh giá nội dung của công trình nghiên cứu

- Chưa có tiêu chí chung, cụ thể; phụ thuộc vào năng lực, thái độ và sự tận tâm của người đánh giá.
- Phương pháp thường dùng:
  - Đánh giá mức độ phụ thuộc vào AI của tác giả (AI được sử dụng để hỗ trợ kỹ thuật hay để tạo ra phần lớn nội dung? AI có thay thế tư duy, lập luận của tác giả không?)
  - Kiểm chứng trích dẫn và tài liệu tham khảo: Các tài liệu có tồn tại trong thực tế không? Có dấu hiệu “trích dẫn ảo” hoặc “trộn trích dẫn” không? Trích dẫn có chính xác không?

# Một số dấu hiệu nhận biết một công trình nghiên cứu “lạm dụng” AI

- Cấu trúc bài viết rập khuôn.
- Văn phong trôi chảy, “mượt mà” nhưng thiếu điểm nhấn, thiếu “bản sắc” của tư duy cá nhân
- Nội dung thiên về mô tả – tổng hợp hơn là phân tích, không có hoặc có ít dữ liệu, ví dụ thực tế.
- Lập luận chung chung, an toàn, thiếu chiều sâu, thiếu tính tranh luận học thuật (*rỗng về nội dung học thuật*)

# Các công cụ hỗ trợ kiểm tra, đánh giá việc sử dụng AI

(AI text detection. Nguồn: Chat GPT)

- Một số công cụ (AI chatbot – cho phép xác định tỷ lệ nội dung được viết bởi AI)
  - Turnitin AI Writing Detection
  - GPTZero
  - Originality.ai
  - Copyleaks AI Detector
  - Grammarly
- **Lưu ý:**
  - Không dùng AI detector làm căn cứ duy nhất để kết luận về việc vi phạm liên chính học thuật.
  - Cách thức chuẩn xác: 4 bước kiểm tra + sử dụng các phần mềm chống sao chép (Turnitin, iThenticate..)

# Khó khăn, vướng mắc

- Khó khăn:
  - Thiếu quy trình, tiêu chí cụ thể, thống nhất
  - Người kiểm tra, đánh giá phải có hiểu biết tương đối chuyên sâu, phải ”dụng công”.
- Vướng mắc:
  - Sử dụng các công cụ hỗ trợ, kể cả AI detector và AI plagiarism detector, đều có thể dẫn đến vi phạm quyền riêng tư, quyền tác giả.

**Một số nhận định, gợi ý**

# Nhận định (1)

- AI là công cụ hỗ trợ mạnh mẽ cho hoạt động nghiên cứu; nó đã, đang và sẽ được sử dụng ngày càng phổ biến.
- Kỳ thị, xa lánh, tẩy chay AI là sai lầm và đi ngược quy luật phát triển; thay vào đó, cần chấp nhận, ủng hộ, học hỏi để sử dụng AI hiệu quả và đúng cách trong hoạt động nghiên cứu.
- Hai thách thức lớn nhất khi sử dụng AI trong hoạt động nghiên cứu:
  - (1) Thiếu chiều sâu học thuật: là thách thức với cá nhân người nghiên cứu, có thể khắc phục bằng tự học hỏi, bao gồm học cách yêu cầu (prompt), huấn luyện AI.
  - (2) Bảo đảm tính liên chính học thuật: là thách thức với cả cá nhân người nghiên cứu và các thiết chế liên quan (cơ sở học thuật, cơ sở xuất bản..), vì thế cần phải có nỗ lực chung (kiểm soát bên trong và bên ngoài).

# Nhận định (2)

- Minh bạch, trung thực và **HIỂU BIẾT** là những điều kiện tiên quyết của người nghiên cứu trong kỷ nguyên AI.
- Trích dẫn và nguồn tài liệu là điểm dễ tổn thương nhất khi dùng AI cho hoạt động nghiên cứu, và cũng là khó khăn nhất khi kiểm tra, đánh giá tính liêm chính của các công trình nghiên cứu sử dụng AI.
- Ở thời điểm hiện tại, các công cụ chỉ hỗ trợ, chưa thay thế được phán đoán của con người khi đánh giá tính liêm chính của các công trình nghiên cứu sử dụng AI.

# Gợi ý

- Xây dựng và ban hành hướng dẫn chính thức về sử dụng AI trong hoạt động học tập, nghiên cứu.
- Tổ chức đào tạo, tập huấn việc sử dụng AI, bao gồm việc bảo đảm liên chính học thuật khi sử dụng AI, trong hoạt động học tập, nghiên cứu cho sinh viên, học viên, NCS và giảng viên.
- Hỗ trợ nâng cao năng lực kiểm tra, đánh giá tính liên chính học thuật khi sử dụng AI vào học tập, nghiên cứu của giảng viên, biên tập viên, cộng tác viên tạp chí của trường.



Trân trọng cảm ơn!